

AURINGON AKTIIVISUUS – MINNE OLLAAN MATKALLA?

TONI VEIKKOLAINEN

AURINKOKUNTATAPAAMINEN

TÄHTIKALLIO, ORIMATTILA

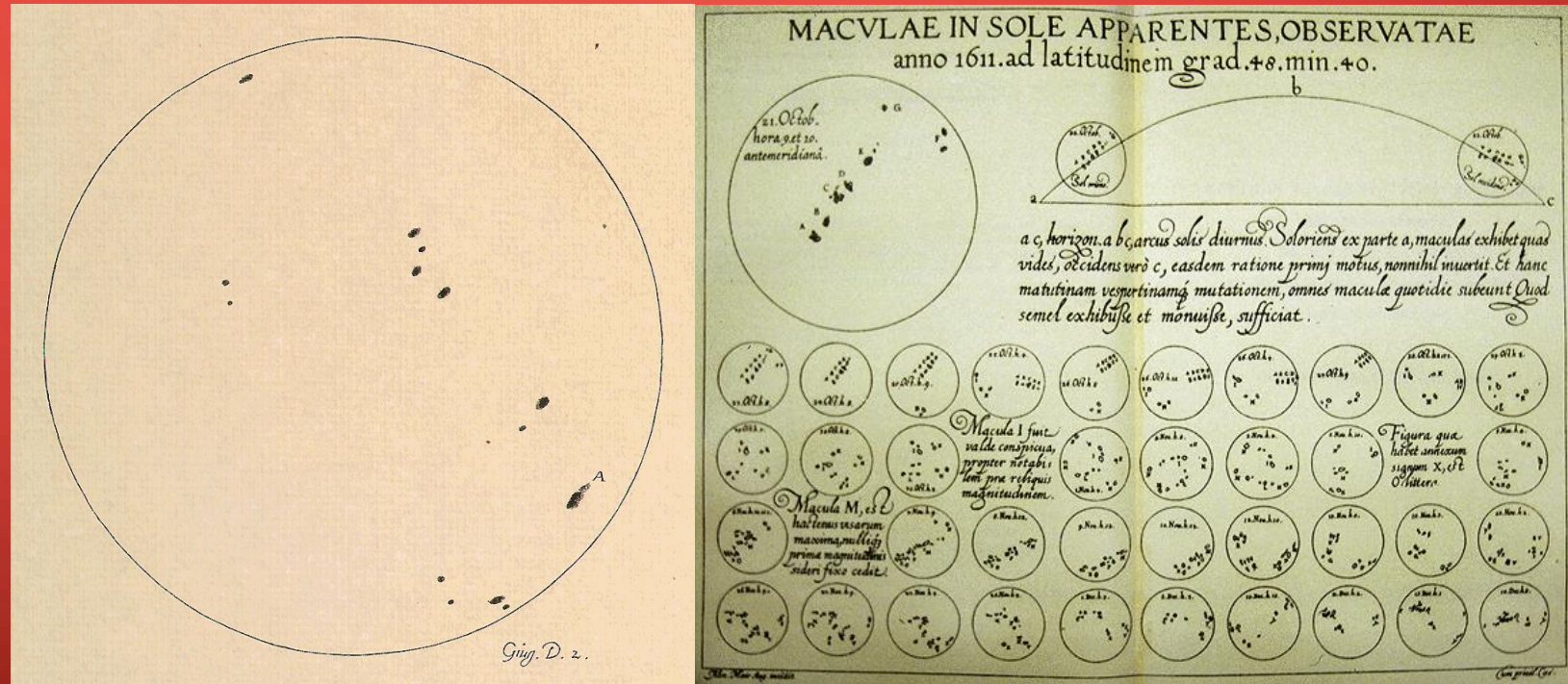
25.2.2017

PILKKUHAVAITSEMISEN HISTORIAA

- Kiinassa oli sopivissa olosuhteissa pystytty näkemään auringonpilkkuja paljain silmin jo ennen nykyisin ajanlaskun alkua
- Myöhemmin länsimaissa yksittäinen tumma piste Auringon suunnalla helposti tulkittiin ohikulkeväksi Merkuriukseksi
- Kaukoputken keksimisen myötä systemaattiset havainnot auringonpilkuista alkoivat 1610-luvun alkupuoliskolla
- On edelleen epäselvää, ehtikö Thomas Harriot havaitsemaan pilkkuja ennen Galileo Galileitä, joka äkkiä ajautui opilliseen riitaan Christoph Scheinerin kanssa

GALILEI YMMÄRSI AURINGON EPÄTÄYDELLISYYDEN, MUTTA...

Scheinerin mielestä tummat kohdat Auringon pinnalla olivat vain ohikulkevia kohteita. Oikealla Scheinerin havaintoja, vasemmalla Galilein piirros.

AKTIIVISUUDEN JAKSOLLISUUS LÖYTYI

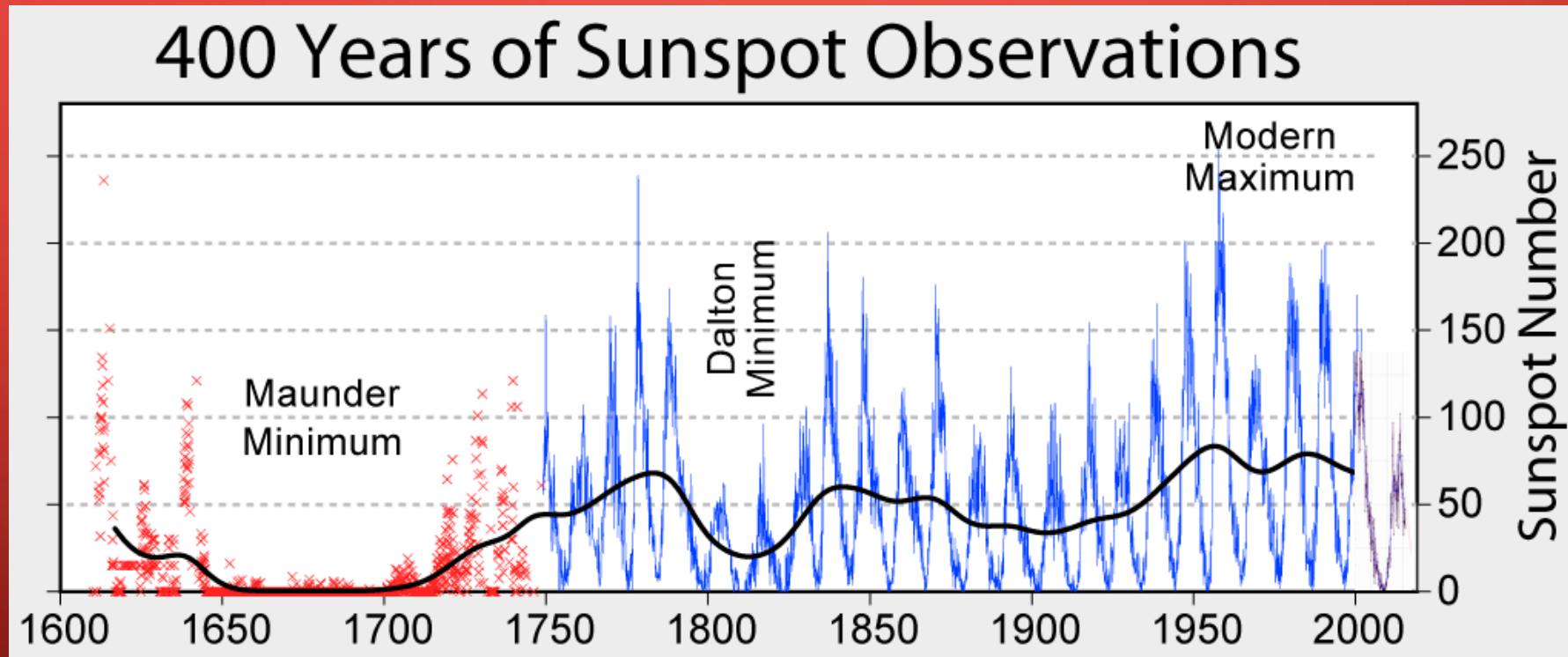
- Auringon aktiivisuuden 11-vuotisen jaksollisen vaihtelun havaitsi ensimmäisenä saksalainen Samuel Schwabe (1789-1875) vuonna 1843
- Schwabe oli erityisesti kiinnostunut löytämään Merkuriuksen sisäpuolelta planeetan, joka voisi selittää Merkuriuksen radan epäsäännöllisyyden
- Hän jätti apteekkarin työnsä ja teki Auringosta tuhansia havaintopiirroksia, jotta pystyi erottamaan planeettaa etäisestikin muistuttavat kohteet pinnalta
- Hypoteettista Vulkanukseksi nimettyä planeettaa ei pitkästä etsimisestä (1826-1867) huolimatta kuitenkaan löytynyt

PILKKUJAKSOJA ALETTIIN NUMEROIDA

- Sveitsiläinen Rudolf Wolf (1816-1893) käsitteli Schwaben (8486 piirrosta!) ja muiden tutkijoiden havaintoja
- Hän rekonstruoi Auringon aktiivisuushistoriaa taaksepäin ja julkisti nimeään kantavan auringonpilkkuluvun $R = k(10g + s)$ vuonna 1848
- Wolf päätti laskea aktiivisuusjaksoja aina pilkkuminimistä lähtien niin että vuodet 1755-1766 edustivat jaksoa 1 ja seuraaville jaksoille annettiin kasvava järjestysluku
- Schwabella oli yhteyksiä Englannin suuntaan (Richard Carrington) ja hänen havaintonsa lopulta päätyivät Royal Astronomical Societyn haltuun

YHTENÄISET HAVAINTO SARJAT KASVOIVAT

Jakso	Alkoi (kk/v)	Päättyi (kk/v)	Kesto (v)	Maksimi-kk-ka	Maksimin ajankohta	Minimi-kk-ka (jakson loppu)	Pilkuttomat päivät	Huomioitavaa
	18/1755	3/1766	11.3	86.5	6/1761	11.2		
	23/1766	8/1775	9.0	115.8	9/1769	7.2		
	38/1775	6/1784	9.3	158.5	5/1778	9.5		
	46/1784	6/1798	13.7	141.2	2/1788	3.2		
	56/1798	9/1810	12.6	49.2	2/1805	0		Daltonin minimi
	69/1810	12/1823	12.4	48.7	5/1816	0.1		Daltonin minimi
	7 12/1823	10/1833	10.5	71.5	11/1829	7.3		Daltonin minimi
	8 10/1833	9/1843	9.8	146.9	3/1837	10.6		
	99/1843	3/1855	12.4	131.9	2/1848	3.2	~655	
	103/1855	2/1867	11.3	98	2/1860	5.2	~406	
	11 2/1867	9/1878	11.8	140.3	8/1870	2.2	~1028	
	129/1878	6/1890	11.3	74.6	12/1883	5	~736	
	136/1890	9/1902	11.9	87.9	1/1894	2.7	~934	
	149/1902	12/1913	11.5	64.2	2/1906	1.5	~1023	
	15 12/1913	5/1923	10.0	105.4	8/1917	5.6	534	
	165/1923	9/1933	10.1	78.1	4/1928	3.5	568	
	179/1933	1/1944	10.4	119.2	4/1837	7.7	269	
	181/1944	2/1954	10.2	151.8	5/1947	3.4	446	
	192/1954	10/1964	10.5	201.3	3/1958	9.6	227	
	20 10/1964	5/1976	11.7	110.6	11/1968	12.2	272	
	215/1976	3/1986	10.3	164.5	12/1979	12.3	273	
	223/1986	6/1996	9.7	158.5	7/1989	8	309	
	236/1996	1/2008	11.7	120.8	3/2000	1.7	817	
	24 1/2008			81.9	4/2014			
Keskiarvo			11.1	114.1		5.8		

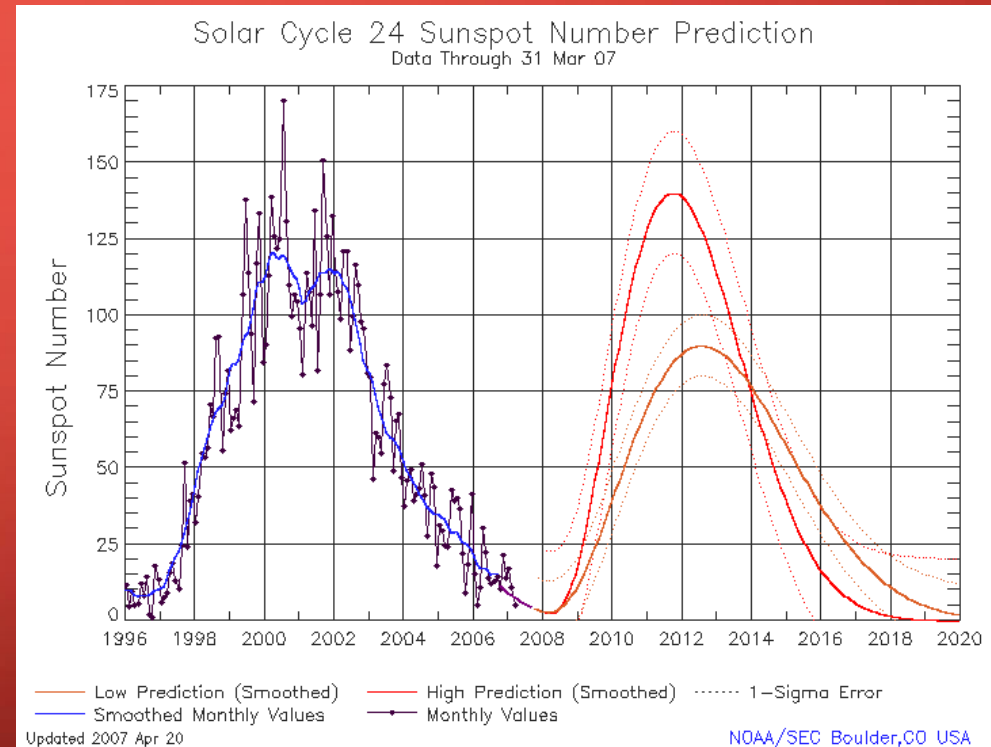
PILKKULUVUN MONITOROINTI NYKYISIN

- Wolfin perintönä Zürichin observatorio oli vastuussa auringonpilkkulukujen julkaisemisesta aina vuoteen 1981 saakka
- Tuolloin vastuu siirtyi Solar Influences Data Analysis Centerille Belgian kuninkaallisen observatorion alaisuuteen
- Uusien ja vanhojen pilkkulukujen koherenssi varmistettiin käyttämällä eteläsveitsiläistä Locarno edelleenkin referenssiasemana
- Pilkkulukuja alettiin vuonna 1992 julkaista myös erikseen Auringon eri pallonpuoliskoille globaalin datan perusteella

ENNUSTAMINEN EI OLE HELPPOA!

- NOAA (National Oceanic and Atmospheric Administration):n alainen Space Weather Prediction Center laatii Auringon havaitun aktiivisuuden perusteella ennusteita
- Vuonna 2007 ennustettiin, että jakson 24 pilkkulukumaksimi on 140 ± 20 (10/2011) tai 90 ± 10 (8/2012)

EIKÄ JAKSONMÄÄRITYSKÄÄN...

- Suhteellisen selvää on vain se, että pilkkuluvun nousu jakson alkupuolella on lähes aina nopeampaa kuin lasku jakson loppupuolella!

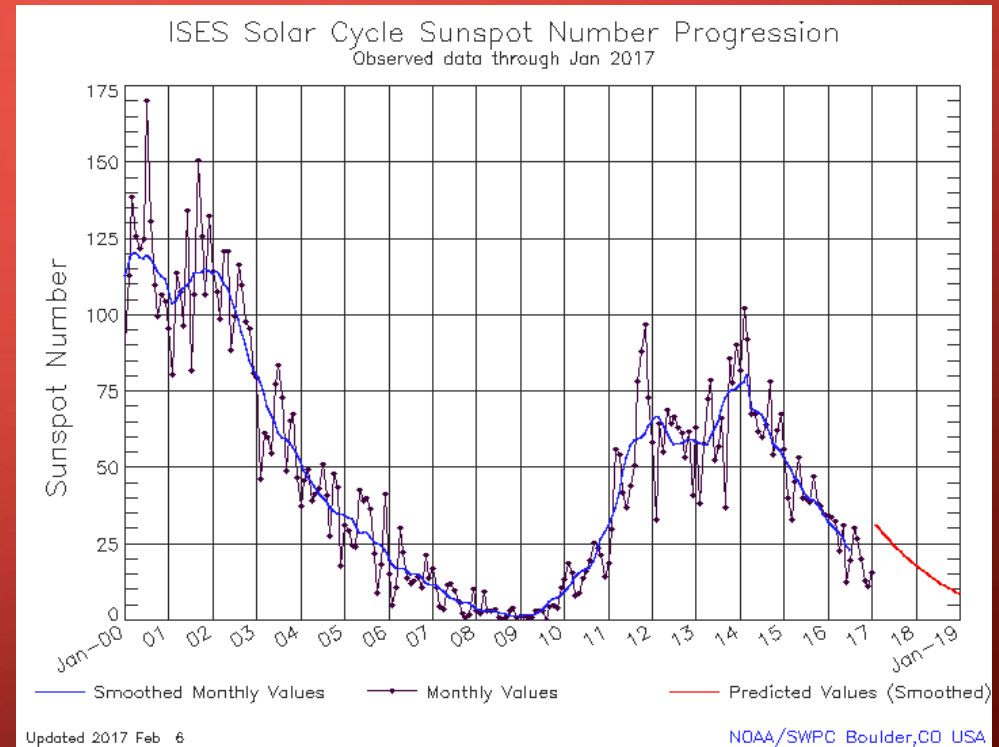
May 8, 2009

Solar Cycle 24 Prediction Update

May 8, 2009 -- The Solar Cycle 24 Prediction Panel has reached a consensus decision on the prediction of the next solar cycle (Cycle 24). First, the panel has agreed that solar minimum occurred in December, 2008. This still qualifies as a prediction since the smoothed sunspot number is only valid through September, 2008. The panel has decided that the next solar cycle will be below average in intensity, with a maximum sunspot number of 90. Given the predicted date of solar minimum and the predicted maximum intensity, solar maximum is now expected to occur in May, 2013. Note, this is a consensus opinion, not a unanimous decision. A supermajority of the panel did agree to this prediction.

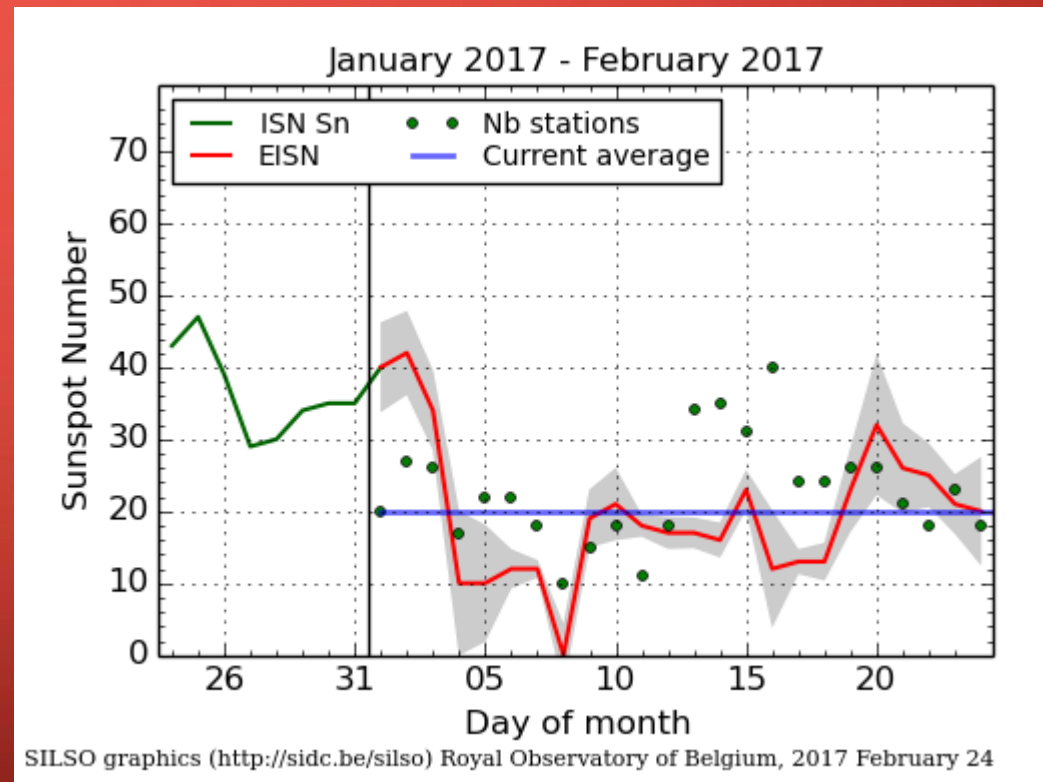
OLLAAN KUITENKIN MATKALLA KOHTI SEURAAVAA MINIMIÄ

- Nyt meneillään oleva Auringon aktiivisuusjakso 24 on kaksihuippuinen
- Tässä ei ole sinänsä mitään epätavallista, mutta poikkeuksellisesti jälkimmäisen huipun aikana pilkkuluvut olivat suurempia
- Edellisen minimin aikaan tehty ennuste pilkkuluvusta ei ole pitänyt ja jaksosta on tulossa ehkä normaalia lyhyempi

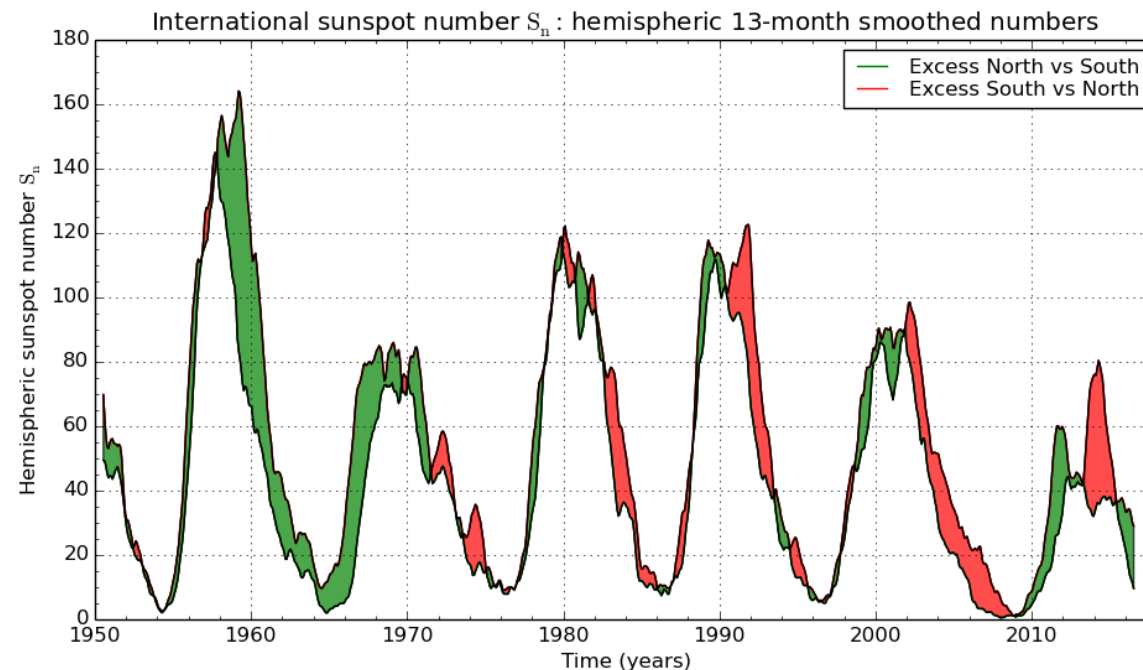
PILKKULUVUN SUUNTA KUUKAUSITASOLLA

- SILSO (Sunspot index and Long-term solar observations) –sivuille lisätään pilkkulukudataa päivittäin, ks. <http://sidc.be/silso/>
- Myös numeerinen data helposti ladattavissa ja historiallista aineistoa saatavilla aina vuoteen 1700 saakka
- (E)ISN = (Estimated) International Sunspot Number; Nb stations = asemien lukumäärä

EPÄSYMMETRIA PALLONPULISKOJEN VÄLILLÄ

- Eteläinen puolisko dominoinut pohjoista viime vuosikymmeninä
- Vuoden 1991 loppuun saakka data vain belgialaisen Ucclen observatorion havaintoihin pohjautuvaa, siitä eteenpäin globaalia

SILSO graphics (<http://sidc.be/silso>) Royal Observatory of Belgium 2017 February 1

PILKUTTOMAT JAKSOT

- Auringon pilkuttomien jaksojen seuranta on erittäin tärkeää, jotta voidaan määrittää kuluvan aktiivisuusjakson loppu ja seuraavan alku
- Jakso loppuu, kun pilkkujen kk-keskiarvo saavuttaa paikallisen minimin, toki tämä tieto varmasti saadaan vasta jälkeenpäin kun pilkkuluku jo alkanut nousta
- Vuodesta 1849 alkavalla yhtenäisellä havaintojaksolla pisin pilkuton jakso oli 8.4.1913-8.7.1913, peräti 92 päivää
- Daltonin minimin aikaan 24.10.1822-12.3.1923 oli havaittu 140 pilkutonta päivää 141 päivän aikana joskin 29.12.1822 on vailla havaintoa, Maunderin minimiin (n. vuodet 1650-1710) saakka aikasarja ei valitettavasti ulotu

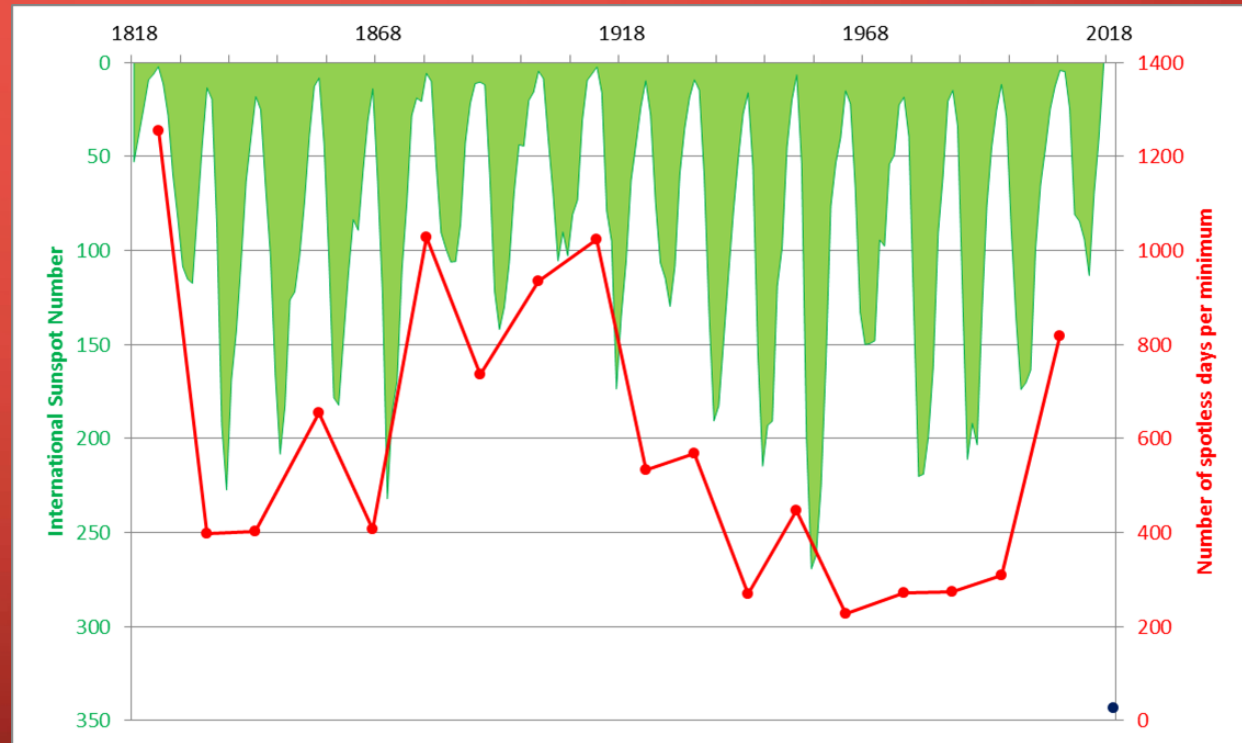
KAKSI LÄHES YHTÄ PITKÄÄ PILKUTONTA JAKSOA VUOSINA 2008 JA 2009

Periods with spotless days (≥ 30 days) since 1849

Rank	SC	Begin	End	Days	Rank	SC	Begin	End	Days	Rank	SC	Begin	End	Days
1	15	08 Apr 1913	08 Jul 1913	92	9	10	22 Apr 1856	01 Jun 1856	41	15	11	20 Apr 1867	24 May 1867	35
2	14	11 Mar 1901	18 May 1901	69	10	14	26 Nov 1901	04 Jan 1902	40	16	24	31 Jul 2009	31 Aug 2009	32
3	12	16 Feb 1879	10 Apr 1879	54	11	16	06 Jan 1924	13 Feb 1924	39	17	24	21 Jul 2008	20 Aug 2008	31
4	14	17 Mar 1902	04 May 1902	49	11	15	15 Jul 1913	22 Aug 1913	39	17	17	12 Dec 1933	11 Jan 1934	31
4	10	14 Aug 1855	01 Oct 1855	49	12	11	29 Dec 1866	04 Feb 1867	38	17	15	12 Jul 1912	11 Aug 1912	31
5	12	04 Apr 1878	20 May 1878	47	12	10	12 Dec 1855	18 Jan 1856	38	17	14	25 Nov 1900	25 Dec 1900	31
6	14	16 Jan 1902	01 Mar 1902	45	13	12	17 May 1876	22 Jun 1876	37	18	19	03 Jun 1954	02 Jul 1954	30
6	12	14 Sep 1878	28 Oct 1878	45	13	12	27 Jul 1878	01 Sep 1878	37	18	17	13 Jul 1933	11 Aug 1933	30
7	15	21 Jan 1912	03 Mar 1912	43	14	18	18 Apr 1944	23 May 1944	36	18	14	08 Jul 1902	06 Aug 1902	30
8	23	13 Sep 1996	24 Oct 1996	42	14	17	05 Nov 1933	10 Dec 1933	36					

PILKKULUKUMAKSIMIT JA PILKUTTOMIEN PÄIVIEN KOKONAISMÄÄRÄT

- Pilkuttomien päivien kokonaismäärä on vaihdellut huomattavasti eri minimien aikana
- Se on ollut suurempi usein jos edellisen tai seuraavan jakson maksimipilkkuluku (kk-keskiarvo) on jäänyt pieneksi (1800-luvun loppupuolisko)

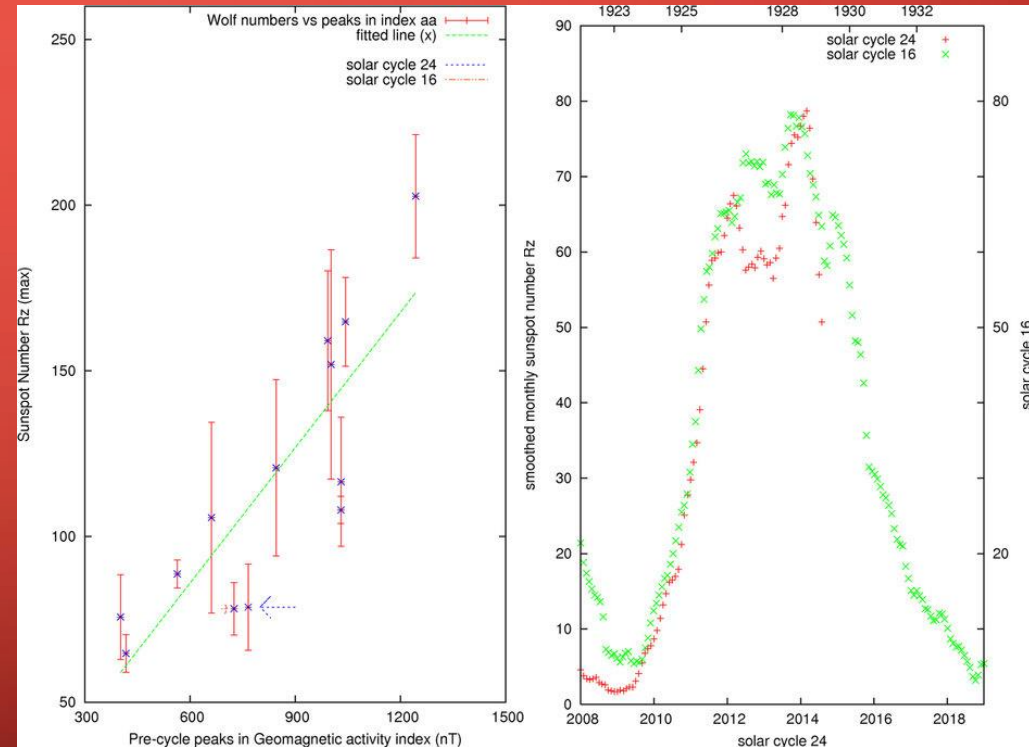

PÄÄTELMIÄ JAKSOLLISUUDESTA

- Viime minimin pilkuttomien päivien määrä (817 päivää) alitettiin edellisen kerran sitä ennen vuonna 1913 (jaksot 14/15; 1023 päivää)
- Edellisen maksimin jälkeen pilkuttomia päiviä on ollut yhteensä 44 (1 v. 2014, 0 v. 2015, 32 v. 2016 ja toistaiseksi 11 v. 2017)
- Jaksojen 12, 13 ja 14 pilkkuluvut suurempia kuin Daltonin minimin lukemat, Maunderin minimistä puhumattakaan
- Vielä on liian varhaista arvioida seuraavan maksimin amplitudia ja etenkin tuomita seuraavaa pitkää aktiivisuusminimiä varmasti alkavaksi

ENNUSTEET OVAT EDELLEEN PÄÄASIASSA TILASTOLLISIA, EIVÄT FYSIKAALISIA

- Geomagneettinen aktiivisuus (aa-indeksi) edeltävällä jaksolla korreloi seuraavan jakson pilkkulukujen kk-keskiarvojen kanssa kertoimella 0.85 ± 0.17
- Jaksojen 24 ja 16 yhtäläisyyksiä käytetty avuksi tutkimuksessa
- Kuvat: K.K. Ng (Scientific Reports 6, doi:10.1038/srep21028)

KIITOS

- Kysyttävää?

